

Bevingat folk, en äldre sannsaga om honungsbiet

ANDERS N. NILSSON

Benny Bi, omslagspojke på föregående nummer av *Skörvnöpparn*, var ett honungsbi som i sagoform avbildades som en vanlig liten pojke med insektsvingar på ryggen. Bilden av Benny passar bra in på den obetänksamme pojken Bengt som i en annan saga ämnar stjäla honung ur en bikupa. När han kör in sin käpp i kupan stormar bina ut och Bengt får ett lite magiskt stick i ryggen som medför att han krymper till bistorlek och dessutom får vingar på sin rygg. Vi möter Bengt i Ingrid Wallerströms sagobok *Bevingat folk* från 1933 (Fig. 1). Boken inledde förlaget Natur och Kulturs serie *Vår underbara värld*, tänkt att erbjuda populärvetenskap i en mer lättsmält skönlitterär form (Fig. 2). Samma författare bidrog i serien även med en bok om myror, *Ett strå till stacken* från 1946.

Ingrid Katarina Wallerström, född Holmqvist (1892–1995), skrev en rad barnböcker. Hennes omtyckta barnvisor, med musik av svågrarna August och Bengt Wallerström, trycktes i samlingar och framfördes av Wallerströmmarna i radioprogrammet *Barnens brevlåda*. Hon skrev mot slutet av sin bana även några böcker om Linnés mor och barndom.

Båda hennes sagoböcker om sociala steklar, bin och myror, faller väl in under begreppet sannsagor, vilket odlades av bland andra Carl Bertil Gaunitz (Nilsson 2018). Wallerströms sannsagor bygger på ”strängt vetenskaplig grund”, samtidigt som faktakunskapen är inplacerad i sagans fantastiska värld med krympta barn och förmänskligade, talande insekter.

Bevingat folk är utformad som en bildningsroman där gossen Bengt genomgår en utveckling från egennyttig och omdömeslös till rådig och ansvarstagande. Han tvingas sona sitt brott mot de nyttiga bina med att leva som ett bi bland bin till dess han utfört sju tjänster åt dem. ”Du blev liten, för att ditt förstånd skulle bli stort”, som Babbi Husbi säger till honom vid deras första möte. Bengt får sedan följa Babbi under de olika sysslor ett arbetsbi passerar under sin levnad: ”Under de båda tidigare [perioderna] har biet

Figur 1. Pärmens framsida på *Bevingat folk* av Ingrid Wallerström från 1933. Någon ung läsare har modifierat titeln enligt eget tycke.

inomhusarbete, först framför allt yngelvård, senare bl. a. byggnadsverksamhet, och under den sista perioden enbart utomhusarbete” (Lundgren & Notini 1943, s 33).

Wallerström ger många av arbetsbina egennamn med ändelsen –bi, förutom Babbi kan nämnas Bebi, Brunbi, Gambi och Robbi. Ingen Bambi dock. Den ende individualiserade drönaren har fått heta Bob. En bålgetingdrottning som dödar bin kallas Röda Rövaren. Bokens alla bilder har hämtats från faktaböcker och saknar helt sagoaktiga drag.

Babbi Husbi upplever Bengt som väldigt frågvis: ”Varför och varför? Kan du inte se någonting utan att fråga om det?” På detta sätt framhävs skillnaden mellan den förnuftsstyrda människan och den driftsstyrda insekten. Men Babbi svarar ibland med några sjungna strofer, vilket ger boken lite drag av musikal. Kanske är det barnviseförfattarinnan Wallerström som här får skymta fram:

Hela dagen och natten
äter jag mat och dricker vatten.
Unga, kraftiga kroppen min
lagar av detta en dryck så fin,
sockrar med honung, som blomman haft.
Barnmaten kallar vi fodersaft.

Precis som i den italienska sagan om myrorna i kastanjeträdet (Nilsson 2019) så framhävs arbetets värde i bisamhället. När Babbi ger den nykläckta Bebi en honungsdroppe serveras även en moralkaka: ”Vill du sträva efter ditt eget bästa, så sök allas bästa. Ditt eget och de övrigas bästa når du genom Arbetet!” Jag blir inte riktigt klok på om mottot även riktas till den unge läsaren. Men binas behandling av drönarna efter att de fyllt sin funktion i den så kallade drönarslakten, och överlag deras inställning till bin som inte längre kan arbeta, framställs dock helt säkert inte som något gott

exempel. Som ammorna sjunger för Bengt: ”När våra fat bestått nog med mat, då döda vi den som är lat”. Barmhärtighet är ett för bina okänt begrepp.

När rovkasteln bivargen tagit Bebi och fört henne till sin håla som mat för sina larver följer Bengt efter. Bivargens gadd brister när den träffat en byxknapp, men den hinner med att mura igen ingången innan den dör. Bengt river förseglingen och vill befria de fångna bina, vilket dock visar sig vara omöjligt på grund av deras förlamning. De ber honom att rädda sig själv och strunta i dem, då de inser att de själva inte längre har något värde för bisamhället, honungsstaden: ”Döda oss, om du orkar, viskade någon, om ej, så mura åter igen vår grav.” Oförmögen

Stor nyhet för skola och folk

VÅR UNDERBARA VÄRLD

Denna stort anlagda bokserie kommer att bli till verklig glädje för hela skolvärlden. Böckerna *avse* icke blott att ge kunskaper på alla områden i fängslande form — *de göra det också!* Serien redigeras efter nya, för vårt bildningsliv banbrytande principer. Begär omedelbart de fyra första volymerna till påseende.

Figur 2. Reklam för Natur och Kulturs bokserie *Vår underbara värld* i *Svensk Lärartidning* 1933.

att döda sin vänner väljer han det senare alternativet.

Efter det att Bengt, eller ”Mänkolill” som bina kallar honom, lyckats hjälpa dem vid några tillfällen, börjar de be honom göra något när problemen hopar sig. Den hjälp han kan erbjuda går flera gånger ut på att han trots sin litenhet med olika knep lyckas få biodlaren att förstå binas nöd. Som när bisamhället drabbats av yngelpest och Bengt får bina att flyga med några döda larver och lägga dom i den sovande biodlarens hand.

Jag vill mena att Ingrid Wallerströms skildring av binas liv står sig än idag och fångar in mycket av de väsentliga dragen i binas liv. Hon skrev med bra flyt och ett vackert språk som stundtals greppar läsarens hjärterötter ordentligt. Problemet är väl att

boken kan vara svår att få tag på. Men jag ser att den finns att köpa antikvariskt och förstås även kan lånas via biblioteket.

Källor

Lundgren, Alexander & Gösta Notini (red.), 1943: *Boken om bina*. Stockholm: Bonnier.

Nilsson, Anders N. 2018: Carl Bertil Gaunitz – liv och text. *Skörvnöpparn* 10:1-22.

Nilsson, Anders N. 2019: Kastanjeträdet som kunde göra myror av människor. *Skörvnöpparn* 11:25-28.

Wallerström, Ingrid, 1933: *Bevingat folk. Binas liv*. Stockholm: Natur och Kultur.

Wallerström, Ingrid, 1946: *Ett strå till stacken. Sannsaga om myrornas värld*. Stockholm: Natur och Kultur.

Författarens epostadress:

andersn Nilsson258@gmail.com

Omslag på januarihäftet för 1941 av det amerikanska pulpmagasinet *Fantastic Novels Magazine*. Gigantiska bin i strid med flygplan. Soldaten på ryggen liknar Bengt i *Bevingat folk*.